رەشبینی لەهونەری گۆیا.. ئاکۆ عەبدوڵڵا

فرانشیسکۆ گۆیا (1746- 1827)ی نیگارکێش و پەیکەرتاش و دیزاینەری چاپ و لیسۆگراف، بەمەزنترین نیگارکێشی ئیسپانی لەسەدەی هەژدە و سەرەتای سەدەی دواتر، یاخود بەدوا مۆستای قوتابخانەی کۆن و یەکەم نیگارکێشی نوێی ئەو وڵاتە دادەنرێت. لەهونەرمەندە بەبەشتەکانە. ژمارەیەکی زۆر و جۆراوجۆری بەرهەمی هونەری لەتابلۆ و پۆرترێت و کاری چاپ پێشکەشکردووە. کە لەناویاندا ڕووداوی هاوچەرخی مێژوویی و دیدە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی بەرجەستەکردووە و وێنەی زۆر لایەنی شاراوە و لێلی کۆمەڵگەی ئیسپانیای ئەوساشی خستۆتەڕوو. لەگەڵ ئەوەی لەهەندێك تابلۆ واقیعی و لەهەندێکش دەربڕینخوازی و تەنانەت سوریالیش دەرکەوتووە، بەڵام زیاتر بەڕێبەرێکی رۆمانسی دادەنرێت. تەنانەت لەئیسپانیا یەکەم نیگارکێش بوو بانگەوازی بۆ هزری رۆمانسی لەنیگار کردبێ. بەشێکی هونەرەکەی بۆ کاری رەشبینانە تەرخانکردووە. ساڵی 1777 دووچاری نەخۆشییەکی قورس بوو کە بەهۆیەوە کاریگەری رەشبینانەی لەناخیدا جێهێشت. ساڵی 1797 تا 1799 وەك کاردانەوە بۆ ئەو بارە ناخۆشەی بەسەر کۆمەڵگەی ئیسپانی داهاتبوو. هەروەها بۆ سەرکۆنەکردنی خانەدانان و دەسەڵاتی کڵێسە، زنجیرەیەك نیگاری رەشبینانەی بەناوی (کاپریکۆ) هەڵکۆڵی کە لەناویاندا گاڵتەی بەهەڵسوکەوتی خانەدان و پیاوانی ئایینی و رەفتارە لەخشتەبردنەکانیانی کردبوو. یەکێك لەوانە (نووستنی عەقڵ ئەهریمەنەکان بەئاگادەهێنێ) ی ناوە کە وەك کارێکی گرنگ لەمێژووی هونەری جیهان دا شوێنی دیارە. تێیدا پیاوێك سەر و دەستی خستۆتە سەر مێزێك و نووستووە. لەدواوەشی کۆمەڵێك شەمشەمەکوێرە و کوندەپەپەی گەورە دیارن کە باڵافەکەیانە. هەروەها دوو گیانداری دڕندەش دیارن. یەکێکیان لەسەر زەوی پاڵکەوتووە و روانینە شەڕانگێزەکەی بەئاراستەی پیاوەکەیە. ئەوەی دیکەش لەسەر پشتی پیاوەکە خەریکە بازبدا و لەتاریکی دا چاوەکانی دەبریسکێتەوە. لەبەشی پێشەوەی مێزەکەش نووسراوە (کاتێك عەقڵ دەنوێ دڕندەکان بەئاگادێن). ئەو بەرهەمە گوزارشتکردنێکی ساکارانەی هزری گۆیایە، کەڕێزی لەهۆش دەگرت و بڕواشی بەئازادی هەبوو و دژایەتی کوێرەوەری و نەزانیشی دەکرد. دوای ئەوەی ئەو زنجیرەیەی خستە بەردیدە، هەر زوو لەترسی دەزگا ستەمکاریەکەی دادگاکانی پشکنین و بەفەرمانی پادشا کۆیکردنەوە.

ساڵی 1798 کۆمەڵێک تابلۆی دیکەی کێشا لەناویاندا سەرکۆنەی بیروبۆچونە دواکەوتووەکان و فریودەرانەی مرۆڤی کردووە، بۆیە بە تابلۆ ڕەشەکان ناسراون. لەوانە تابلۆکانی (ئەفسونلێکراوی بەهێز، یاخود چرای ئەهریمەن) و (چێشتخانەی جادووگەرەکان) و (فڕینی جادووگەرەکان) و (ژنە ئەفسونگەر). لەوەی دوایی دا کە دیمەنێکی دزیو و غەمبارانەیە. ئاماژە بەو بۆچۆنە کۆنە دەکات گوایە ڕۆژی شەممە، ژنە ئەفسونگەرەکان تەرخانیان دەکرد بۆ کۆبوونەوە لەگەڵ ئەهریمەن. دیمەنەکە زۆر وشکە. لێرەدا ئەهریمەن لەشێوەی بزنێکی ژیری دنیادیدە دەرکەوتوو و قۆچی گەورەی هەیە و تاجە گوڵێکی لەگەڵای بەڕووی لەسەر کردووە و وەك قەشەش هەڵسوکەوت دەکات و بەکۆمەڵێك ژنی ئەفسونگەریش دەورە دراوە. یەك لەژنەکان منداڵێکی ساوای لەدەستە.
ساڵی 1807 تابلۆکانی (مرۆڤخۆرەکان بیر پاشماوەی مرۆڤ دەکۆنەوە) و (مرۆڤخۆرەکان بۆ نێچیرەکانیان لەئامادەباشیدان) ی بەکۆتا گەیاند. ئەوانەش لەتابلۆ رەشبینیەکانیەتی. ساڵی 1823 کۆمەڵێك تابلۆی لەدیواری ماڵەکەی بەکۆتا هێنا کە لەساڵی 1819 سەرقاڵیان بوو. پێدەچێت هەستکردن بەو هیستریایەی کە لەئەنجامی نابیستن لەتەمەنی 46 ساڵی دا تووشی ببوو. هەروەها تێکچوونی باری سیاسی وڵات و ئەو ململانێیانەی ئەوسای ئیسپانیا لەنێوان لیبرالیەکان و کەسانی سەر بەکڵێسە و دەوڵەتی پادشایەتی روویدا، هۆکاری ئەو بەرهەمانە بن کە لەسەر حەزی خۆی کێشابوونی. شارەزایان ناویان ناوە تابلۆ رەشەکان، چونکە هەم ناوەڕۆکی تاریکیان هەیە، هەمیش زیاتر بەڕەنگی تاریك کێشراون. تارماین، مرۆڤیان وەها تێدا کیشراوە لەحاڵی هیستریادان. لەوانە تابلۆکانی (ساتور منداڵەکەی خۆی هەڵدەڵوشێ) و (دوو پیاوی پیر شۆربا دەخۆن) و (سەگێکی نیوە نغرۆ) و (دوو پیاوی پیر) و (پیاوان دەخوێننەوە) و (جۆدیس و هۆلۆفیرنەس) و (دوو ژن و پیاوێك)، یان دوو ژن بە پیاوێك پێدەکەنن. لەتابلۆی ساتور منداڵەکەی خۆی هەڵدەڵوشێ، کە بەیەك تابلۆ رەشە دزێوەکانی مێژوو دانراوە، گێڕاوێتەوە ئەفسانەیەکی کۆن، گوایە خوداوەندی ڕۆمانی ساتور لەترسی ئەو پێشبینییەی کە گوایە یەك لەمنداڵەکانی لەناوی دەبات، یەك لەدوای یەك منداڵەکانی خۆی دەکوشت و دەیخواردن. لەو بەرهەمە ترسناکەشدا چاوەکانی ساتور دەرچوون وەك ئەوەی لەو حاڵەتەدا دووچاری شۆتی بووبێ، یەك لەمنداڵە ساواکانی دەخوات و خوێنی منداڵەکەش بەدەم و لچی شۆڕبۆتەوە و پەنجە ڕەقەکانیشی لەجەستەی منداڵەکە ڕۆچوون. منداڵەکەش بێجولەیە. لەتابلۆی دوو پیر شۆربا دەخۆن کە لەدیواری ژووری نانخواردن کێشابووی. دوو پیاوی روخسار دزێو لەتاریکی دەبینرێن شۆربا دەخۆن و زەردەخەنەیەکی

هێمنانەیان لەسەر لەوە و ئاماژە بۆ شتی نادیار دەکەن. یەکێکیان پیرە کە پێدەچێت گوزارشت لە گۆیا بکات. ئەوەکەی دیکەش بونەوەرێکی نامۆیە و لەکەللەسەرێکی بۆ چاو دەچێت کە ئاماژەیە بۆ مردنی چاوەڕوانکراو.

لەتابلۆی سەگێکی نیوە نغرۆش، سەگێکی وێڵ لەناو ژینگەیەکی غەمبارانە، هاوشێوەی گۆیا دەبینرێت. لەو کارەدا ڕەنگەکانی زەرد و قاوەیی بەکارهێناوە. زەردەکە بەرجەستەکەری لمە کە بای بەهێز لەشێوەی گێژەڵووکەیەکی مەزن دەیهێنێ و دەیبات. ڕەنگە قاوەییەکەش وێنەی گردێکی لمینی پێ کێشاوە. لەو کێشەدا سەگەکە لەناو بیابان ونبووه، بێهودانە چاوەڕوانی هەڵکردنی گەردەلوولێکی ترسناکە و توانستی رزگاربوونیشی نییە. ئەو بەرهەمە کە بەیەك لەبەرهەمە ئالۆزەکانی مێژووی هونەری لەجیهان دادەنرێ، هەموو وردەکارییەکانی ناوی ئاماژەن بۆ ژیانی ئەوسای گۆیا و تەنیاییە کوشندەکەی. لەتابلۆی دوو پیاوی پیریش لەناو تاریکیدا، پیرە پیاوێکی نابیستی شەکەت دەبینرێ گۆپاڵێکی بەدەستە. بونەوەرێکی دزێوی هاوشێوەی ئەهریمەنیش لەدواوەیتی و لەبن گوێچکەی هاواردەکات. وەها پێدەچێت گۆیا لەو بەرهەمەدا خودی خۆی بەرجەستە کردبێ. بەدەنیایشەوە هەموو ئەو تابلۆیانە دەرخەری ئەو ژیانە پڕ ئازارەی ئەوسای گۆیان.

ئاکۆ عەبدوڵڵا

گۆیا لەچەند ستونێك:

- ساڵی 1786 گۆیا کرا بە نیگارکێشی کۆشکی پادشایەتی ئیسپانیا.
- ساڵی 1795 بە بەڕێوەبەری بەشی هونەری لە ئەکادیمیای پادشایەتی دامەزرا.
- ساڵی 1799 بەچاودێری خودی کارلۆسی چوارەم، بە نیگارکێشی یەکەمی پادشا دیاری کرا.
- لەگەڵ ئەوەی لەدەسەڵاتی کۆشکیش نزیکبوو، بەڵام هەردەم لەگەڵ کۆشك و رژێمی پادشایەتی وڵات ناکۆکبوو.
- ژیانی پڕ لەهەڵبەز و دابەزی گۆیا بۆتە خاوی گرنگ، زۆر لەسینەماکاران بەکاریان هێناوە لەوانە کۆنراد وولف فیلمی (گۆیا) و میلوش فورمانیش فیلمی (تارماییەکانی گۆیا) و کارلۆس ساورا فیلمی (گۆیا لە بۆردۆ) ی دەرهێنا.
- گۆیا کۆمەڵێك تابلۆ و پۆرترێتی ناوداری کێشاوە، لەوانە تابلۆکانی (خێزانی کارلۆسی چوارەم) و (پرۆسەکانی

گوللـەبـاران كـردن لـە 3 ى مـايـۆ لـەچيـاى پرينسـيپى پيـۆ) و (هانيبالى سـەركـەوتوو بـۆيـەكـەمجار لـەبەرزايەكانى ئـەلپـەوە بير لەئيتالـ□يـا دەكـاتەوە) و (رفانـدنى ئـەوروپـا) و (پـاكيزە و منداڵ) و (مـەسيحى لـەخاچدراو) و هەردوو تابلـۆكەى (ماجا).
هەروەها پـۆرترێتەكانى (فـێرناندۆى حـەوتـەم) و (ويلينگتـۆن) و (خانمـێك بەمانتياى رەشەوە) و(ماريا تـێرێزا لەڤالابريگا) و (ماركيزە دى لازان)، ئەوە جگە لەو پـۆرترێتانەى بـۆ (كارلـۆسى سـێيەم) و (كارلـۆسى چوارەم) ى كـێشاوە.

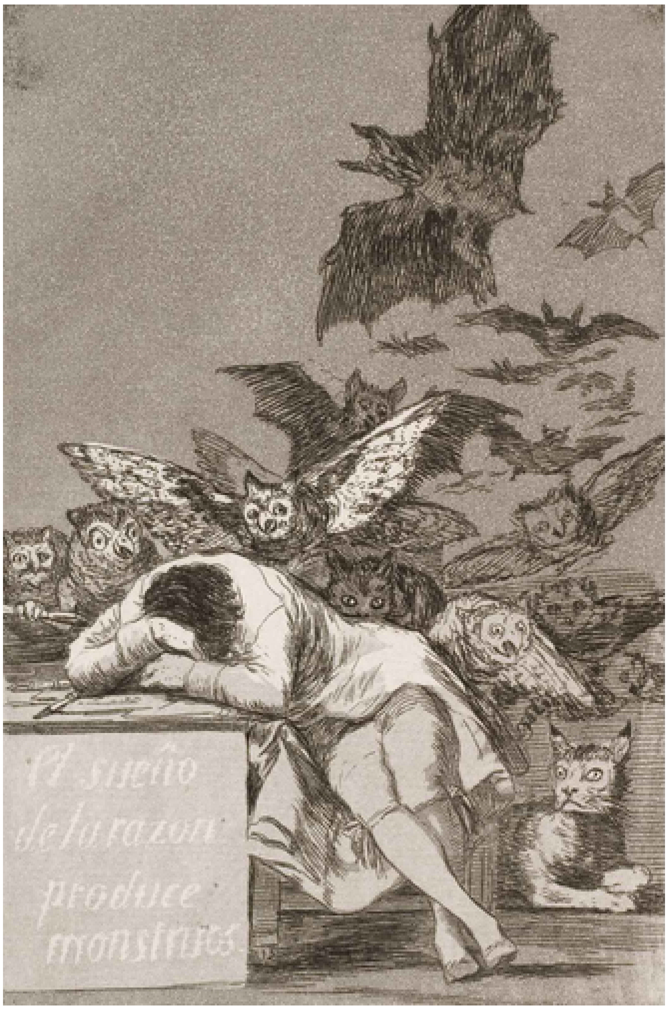
El sueño
de la razon
produce
monstruos.